

Praten met Ria Bollen

“Voor de radio besta ik niet meer”

Ze is de vertegenwoordiger van een vroeger Vlaanderen. Minder rijk, minder hedonistisch, minder oppervlakkig maar met meer interesse voor het eigen rijke culturele verleden, voor de eigen muziek. Niet beschaamd voor de Vlaamse identiteit, maar toch wereldburgers in tegenstelling tot het huidige puikje parochieprekers die kosmopolietje spelen.

Contralto Ria Bollen (°1942) woont in één van de mooiste buurten in het Antwerpse (André Leysen was haar buurman). Deels een geschenk van haar Limburgse ouders, die bouwgrond verkochten om hun dochter, na jaren in een appartementje, een woning te bezorgen waar ze comfortabel, en zonder de burens te storen, kon repeteren. Ze heeft nog wel meer aan haar ouders te danken.

Ria Bollen: “Mijn vader was dorpsonderwijzer in Gelinden nabij Sint-Truiden. Mijn moeder was huisvrouw, maar ze beeldhouwde en ze had een prachtige sopraanstem. Vader was ongevraagd de maatschappelijk werker voor het dorp. Hij voerde met de school ook kinderoperettes op. Altijd was er bij ons thuis goede muziek. Ik was nauwelijks drie jaar toen ik al met open mondje, aan de radio gekluisterd, naar een stukje Mozart luisterde. Na de Grieks-Latijnse heb ik twee jaar psychologie gestudeerd, maar tot groot plezier van mijn ouders ben ik dan naar het Antwerps conservatorium gestapt.

De muziekwereld had geen te beste faam, want zogenaamd slecht en zedeloos, maar daar trokken mijn ouders zich niets van aan. Mijn vader zei dat ik iets moest doen “met de schone stem die Onze-Lieve-Heer je gegeven heeft”. Ik wou eerst piano als hoofdvak kiezen, maar daar had ik door mijn humaniora een achterstand, en het werd dus zang. Ik had wel een paar troeven. Mijn stem “zat” van nature al vrij goed en ik verloor geen jaren om ze te plaatsen. Ik had een lange adem die de trage tempi van sommige dirigenten aan kon en mijn tessitura bedroeg meer dan twee octaven; van de lage re tot de sol. En ik had het geluk dat ik een schitterende lerares had: Lucie Frateur. “Tante” Lucie leerde me de stem

’t Pallierterke: Ooit aan de opera gedacht?

Ria Bollen: “Nee. Ik bewonderde Renata Tebaldi en Maria Callas, maar zelf had ik geen zin in een operaloopbaan. Toneel heeft me nooit veel gezegd en daarenboven wilde ik zoveel mogelijk een normaal gezinsleven en geen twee maanden van huis zijn om ergens een reeks voorstellingen te zingen en heel de tijd in een appartementje of een hotel te logeren. Renaat Verbruggen die toen directeur was van de Antwerpse Opera beval me aan bij de muziekdirecteur van de openbare omroep, dirigent Leonce Gras. Ik moest nog mijn eerste prijs aan het conservatorium krijgen toen hij me in 1965 al liet debuten in het Edgar Tinel-oratorium ‘Godelieve’. Gras waarschuwde me dat een loopbaan als concertzangeres een moeilijke zaak zou worden, maar ik wou niet de scène op. Het jaar daarna trouwde ik. Mijn man zaliger, die bij een bank werkte, moedigde me aan. Maar hij waarschuwde me tevens dat ik niet moest zeuren en klagen als het niet liep, als een reis of een optreden er teveel aan was. Hij had zijn eigen loopbaan en hij speelde geen “mijnheer Bollen” die zijn vrouw naar het buitenland vergezelde. Gelukkig ging later mijn zoon geregeld met me mee tijdens zijn schoolvakanties. Omdat het zelfs in die tijd onmogelijk was voor een zangeres om een volledige agenda met alleen maar Vlaamse engagementen te boeken, moest ik wel naar het buitenland.

Daar zaten ze niet te wachten op een Vlaamse contralto. Dus moest ik de harde en moeilijke weg nemen: deelnemen aan zangwedstrijden, liefst een eerste of een tweede prijs halen, hopen op contracten, masterclasses volgen en op naar het volgende concours. Ik werd tussen 1967 en 1970 laureate van

toire concurreren met zangers die in hun moedertaal kunnen zingen. Je uitspraak van het Frans, het Duits, het Engels, en het Italiaans moet even goed zijn.”

’t Pallierterke: zong u veel?

Ria Bollen: “Ik vermeed zoveel mogelijk Vlaamse culturele centra, want de akoestiek is er meestal ellendig - veel te droog - en de faciliteiten om je om te kleden waren soms miserabel. Maar ik had het geluk dat de omroep toen nog geld, goede producers én respect voor de eigen artiesten had, zodat ik enorme kansen kreeg bij de toenmalige BRT. De akoestiek van de grote studio 4 aan het Flageyplein is volmaakt al moest ik af en toe ook optreden in het Amerikaans theater, dat feitelijk niet geschikt was. Normaal trad ik tussen 50 en 75 keer per jaar op. Na iedere voorstelling nam ik meestal twee dagen rust, want het is een hard leven dat je alleen maar volhoudt met veel discipline.

Die had ik wel opgestoken in de kostschool van de Annuciaden in Herverlee. Je moet altijd in uitstekende fysieke conditie zijn en je moet alles vermijden wat de stem in gevaar brengt. Verkoudheden zijn een ramp. Met een neusverkoudheid kon ik nog zingen, maar met een borstverkoudheid moest ik afzeggen; soms op het laatste moment en dan moet je stevig in de schoenen staan want de druk van de muziekdirecties om het toch maar te proberen is immens. Ik was nogal gevoelig voor verkoudheden en ik moest inderdaad af en toe afzeggen, maar ik kreeg ook veel werk omdat anderen hun stem verloren. De dag van een voorstelling rustte ik nog veel, maar ik overdreef niet zoals sommige zangers die weigeren één woord te zeggen. Maar na het concert was het meteen naar huis of naar het hotel. Alleen een soepje en me niet volproppen zoals sommige bekende Italiaanse zangers doen. En zeker geen stapje in het nachtleven om de adrenaline kwijt te raken.”

’t Pallierterke: waar zong u, en wat zong u?

Ria Bollen: “Zeer veel cantates en orato-

mes nu gedigitaliseerd zijn, maar nooit wordt er nog eens iets gedraaid. Nochtans is dit een groot deel van mijn artistieke erfenis. Tijdens mijn loopbaan heb ik veel te weinig commercieel gedacht; nooit geprobeerd om me bij een platenlabel binnen te wringen en dus ben ik extra blij met die cd met mijn opnames. Ik begrijp dat producer Luc Famaey maar één Vlaams lied koos, maar ik hoop dat het in de toekomst niet bij die éne cd blijft. Ik bewonder Luc dat hij zoveel inspanningen doet voor Vlaamse muziek. Dat is vandaag extra nodig, want ze zit in de verdomhoek.

Toen ik begon kon je nog overal de muziek

ora een achterstand, en het werd dus zang. Ik had wel een paar troeven. Mijn stem "zat" van nature al vrij goed en ik verloor geen jaren om ze te plaatsen. Ik had een lange adem die de trage tempi van sommige dirigenten aan kon en mijn tessitura bedroeg meer dan twee octaven; van de lage re tot de sol. En ik had het geluk dat ik een schitterende lerares had: Lucie Frateur. "Tante" Lucie leerde me de stem te projecteren in een grote zaal, zodat de luisteraar op de laatste rij je evengoed hoort als de toeschouwer op de eerste rij. Tot het einde van mijn loopbaan ging ik bij haar op controle om vocale foutjes te corrigeren."

Hommage to Ria Bollen Phaedra cd In Flanders' Fields 91

Ik speelde een stukje van de cd voor aan een jongere stemmenfanaat. Wie zingt er? Een bekende naam, dacht hij. Janet Baker? Neen. Kathleen Ferrier? Neen, de stem heeft niet dat typische Ferrier-vibrato. Frederica von Stade? Susan Graham? Marie-Nicole Lemieux? Neen. Wat, Ria Bollen? Serieus?

Ja, serieus. Ria Bollen had niet het kanongeluid van typische Metropolitan-sterren als Rita Gorr, Fiorenza Cossotto of Christa Ludwig (bij wie ze een mastercursus volgde). Ze bezat een eerder slanke maar wel homogene contralto met een warm timbre en een mooi legato (het verbinden van tonen tot één vloeiend geheel). Het was geen superstem waarbij je meteen rechtop zit, maar een geluid dat geleidelijk meer en meer aanspreekt, boeit en zelfs ontroert en dat wel degelijk gemakkelijk boven het orkest uitkomt. Dit is geen belcanto in de beperkte zin van het zingen van populaire Italiaanse deuntjes, maar belcanto als mooi, muzikaal, afgerond zingen met een goede dictie, de juiste frasering en veel dynamische nuances. De cd is niet helemaal typisch voor de loopbaan van de contralto, want liederen in alle talen ontbreken op één nummer na, het prachtige "Het Kerksken van Ten Lande" van August de Boeck; ook het enige Nederlandstalige nummer op de cd. Producer Luc Famaey heeft gekozen voor het grote repertoire, met uittreksels uit de Mattheus Passie, Elijah, de Petite Messe Solennelle en Mahlers Derde. En wie zal het hem kwalijk nemen. Zo'n eerste cd-recital moet ook verkocht worden, en liefst niet alleen in Vlaanderen. Het hoogtepunt voor mij is de bekende Rhapsodie für eine Altstimme, van Brahms. Ik dacht altijd dat niemand met Ferrier kon concurreren, maar Bollens lichter getimbreeerde versie is even overtuigend. En haar voordracht bewijst dat de operawereld wel degelijk iets gemist heeft, want sommige rollen worden door de "kanonnen" veel te zwaar, te ouwelijk aangezet. Wat een Charlotte in Werther, wat een Mignon zou ze geweest zijn. Ik was nooit erg dol op Respighi's vocale muziek, zoals Il Tramonto (De zonsondergang), maar Ria Bollens genuanceerde en sobere voordracht toont de melodische lijn beter dan grote hedendaagse namen als Kozena of Von Otter. Een pluim ook voor de producer, want bijna al deze opnames dateren van 1969 tot 1978. En toch heb je niet het gevoel dat je naar "historische" opnames luistert, want de klank is direct, levendig en met een goed evenwicht tussen orkest en stem. Ik kon het bijna niet geloven dat de Altrhapsodie is opgenomen in het mij wel bekende Amerikaans theater waar ik zelf dikwijls gewerkt heb: goed om televisiequizen te organiseren maar Brahms? Het viertalige boekje bij de cd geeft een uitstekend overzicht van de loopbaan van Bollen en vermeldt al de bekende solisten en dirigenten waar ze mee gezongen heeft, en dat zijn er veel. Kortom, een cd om te koesteren. Eentje die beter wordt iedere keer je hem afspeelt. Een ontdekking ook voor de operamantakken die alleen bij Verdi, Puccini, Massenet of Donizetti zweren. Ik hoop dat de investering ruimschoots terugverdiend wordt, zodat die cd met liederen van Mortelmans er komt, want nu liggen die onterecht begraven aan de Reyerslaan. JN

Vlaamse engagementen te boeken, moest ik wel naar het buitenland.

Daar zaten ze niet te wachten op een Vlaamse contralto. Dus moest ik de harde en moeilijke weg nemen: deelnemen aan zangwedstrijden, liefst een eerste of een tweede prijs halen, hopen op contracten, masterclasses volgen en op naar het volgende concours. Ik werd tussen 1967 en 1970 laureate van vijf zangwedstrijden en toen was ik gelanceerd. "Kommen Sie aus Holland?", vroegen ze meestal, en als ik "aus Flandern" zei, zag ik meestal een vraagteken op hun gezicht. Je moet als Vlaamse in het internationale reper-

dreef niet zoals sommige zangers de weg en één woord te zeggen. Maar na het concert was het meteen naar huis of naar het hotel. Alleen een soepje en me niet volproppen zoals sommige bekende Italiaanse zangers doen. En zeker geen stapje in het nachtleven om de adrenaline kwijt te raken."

't Pallieterke: waar zong u, en wat zong u?

Ria Bollen: "Zeer veel cantates en oratoria: zowel barok met veel Bach als laatromantiek met Mahler. Af en toe ook hedendaagse muziek; ik heb nogal wat werk van de Zwitserse componist Frank Martin gecreëerd, al was zijn dodecafonische muziek niet echt gemakkelijk. Ik heb dikwijls angst gehad voor zo'n concert. Daarna was Schubert weer balsem voor de stem, al is een liedrecital toch altijd iets speciaals. Met een orkest word je gedragen, kan je je al eens een kleine uitschui- ver, eventjes een moment van minder concentratie veroorloven, want er is het volume van het orkest en er zijn dikwijls collega's in het ensemble. Bij een liedrecital met pianist sta je figuurlijk naakt voor de zaal. Ieder klein vocaal foutje wordt opgemerkt; geen noot mag tegen de toon zijn. En toch zong ik graag liederen. Je communiceert direct met heel de zaal. Ik probeerde altijd de gulden middenweg te vinden tussen de soms literaire tekst en de muziek, want de melodie moet stromen, moet herkenbaar blijven. Bij een groot zanger als Dietrich Fischer-Dieskau had ik soms het gevoel dat de klemtoon op de tekst en zeker op de medeklinkers ten koste ging van de melodie. En ik heb in een groot deel van de wereld gezongen. Buiten Vlaanderen en Nederland natuurlijk in Oostenrijk en Duitsland, maar ook in Frankrijk, Canada en Japan. De zomer met al die Europese muziekfestivals was altijd druk."

't Pallieterke: u heeft veel Vlaamse muziek gezongen...

Ria Bollen: "Vanzelfsprekend. Er is zoveel moois in de liederen van Benoit, De Boeck, Tinel, Van Hoof en anderen. Mijn absolute favoriet waren de liederen van Lodewijk Mortelmans. Eén reden: melodie. Aanvankelijk stond ik er een beetje aarzelend tegenover, maar in het conservatorium overwonnen Lucie en Flor Peeters mijn schroom.

Maar het meest heb ik opgestoken van mijn begeleider, Jozef de Beenhouwer. Die heeft me echt in de Vlaamse muzikliteratuur ingewijd en we waren een volmaakt op elkaar ingespeeld team. Ik heb zeer veel Vlaamse (maar ook andere) liederen bij de omroep gezongen en opgenomen, al betaalden ze soms weinig. Maar voor de huidige radio besta ik niet meer. Men heeft me gezegd dat bijna al mijn opna-

meel gedacht, nooit geproblemeerd om me bij een platenlabel binnen te wringen en dus ben ik extra blij met die cd met mijn opnames. Ik begrijp dat producer Luc Famaey maar één Vlaams lied koos, maar ik hoop dat het in de toekomst niet bij die éne cd blijft. Ik bewonder Luc dat hij zoveel inspanningen doet voor Vlaamse muziek. Dat is vandaag extra nodig, want ze zit in de verdomhoek.

Toen ik begon kon je nog overal de muziek van Vlaamse componisten horen, was nog niet alles toegespits op een paar door platenmerken bekend geworden namen. Bijna al mijn concerten werden toen nog gerecenseerd en niet alleen in De Standaard - waar vandaag ook niets meer verschijnt - maar evengoed in Het Laatste Nieuws en Gazet van Antwerpen. Een hele muziekcultuur is volledig verdwenen en ook de omroep organiseert haast geen concerten meer."

't Pallieterke: zangers zijn, is meer dan alleen maar zingen

Ria Bollen: "Je bent een zelfstandige met alle voor- en nadelen. Eens ik naam had, werd ik goed betaald, zeer goed zelfs. De mensen zien alleen de som op dat contract, maar ze vergeten de vele jaren vooraleer ik een naam was, en ze hebben geen idee van de vele dagen en weken intense studie thuis. Je zingt in heel de wereld, maar overal zijn de gewoonten en de belastingregels anders. Uit Nederland krijg ik nog altijd een klein pensioen omdat ik daar ook een persoonlijke bijdrage stortte.

In Duitsland en Oostenrijk kon dat ook, maar dat wist ik eerst toen het te laat was. Als vrouw kan je je het niet veroorloven om altijd in dezelfde avondjurk ergens te verschijnen en dat vergt ook een gedegen administratie. Feitelijk wil je je alleen met je muziek bezighouden, maar in de praktijk moet je ervoor zorgen dat je ieder ticketje, elk bonnetje en alle facturen bijhoudt. Gelukkig was mijn man goed in administratie, want ieder jaar kreeg ik controle van de belastingontvanger."

't Pallieterke: wanneer en waarom is u gestopt?

Ria Bollen: "Twintig jaar geleden heb ik er een punt achter gezet. Ik had nog een paar goede jaren in de keel, maar mijn moeder was niet al te best en ik wilde haar zelf thuis verzorgen. Mijn vader is al in 1976 overleden; hij heeft jammer genoeg maar een kort deel van mijn loopbaan meegemaakt. En dan dat reizen. Vliegtuig in, vliegtuig uit. Valies leegmaken en valies vullen... Ik wou toch zo dikwijls mogelijk naar huis komen, dus luisterde mijn agenda wel heel nauw. Het was altijd hollen."